

اعتباریابی مقیاس چندبعدی رضایت از زندگی دانش آموزان

دکتر محمدعلی زکی*

چکیده

هدف: این پژوهش با هدف بررسی میزان رضایت از زندگی به عنوان شاخص نگرش مثبت نسبت به زندگی انجام شده است. **روش:** مقیاس چندبعدی رضایت از زندگی (MSLSS) بر روی ۲۰۰ دانش آموز دبیرستانی (۱۰۰ دختر و ۱۰۰ پسر) با سه گرایش تحصیلی ریاضی فیزیک، علوم تجربی و علوم انسانی که به روش نمونه گیری خوشه‌ای - چندمرحله‌ای - تصادفی از ناحیه‌های سه و پنج شهر اصفهان انتخاب شده بودند، انجام شد. داده‌ها به کمک آزمون آماری t ، ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل واریانس یک طرفه و تحلیل عاملی، تحلیل گردیدند.

یافته‌ها: آلفای کرونباخ در کل آزمودنی‌ها، بین دانش آموزان پسر و دانش آموزان دختر به ترتیب $0/863$ ، $0/844$ و $0/884$ بود. افزون بر آن پایایی ابزار بر حسب دو ناحیه آموزشی (سه و پنج) و همچنین به تفکیک سه گرایش تحصیلی (ریاضی، علوم تجربی و علوم انسانی) مطلوب بود. پایایی پاره مقیاس‌های پنج گانه ابزار پژوهش (دوستان، خود، مدرسه، خانواده و محیط زندگی) نیز مطلوب بود. تحلیل عاملی نشان داد که گویه‌های ابزار را می‌توان به پنج عامل کاهش داد که بازگوکننده روایی سازه است. **نتیجه گیری:** این مقیاس را می‌توان به عنوان ابزاری پایا برای دانش آموزان دبیرستانی شهر اصفهان به کار برد.

کلیدواژه: رضایت از زندگی، اعتباریابی، دانش آموزان، مقیاس چندبعدی رضایت از زندگی دانش آموزان

مقدمه

در بررسی‌های انجام شده پیرامون سازه روانشناختی

احساس خوشبختی ذهنی در دو دهه گذشته، مدل سه بعدی احساس خوشبختی ذهنی که عبارت از احساس مثبت، احساس منفی و رضایت از زندگی است، مورد توجه بوده است. تصور ذهنی رضایت از زندگی از دو بعد دیگر متفاوت است. رضایت از زندگی بیشتر مقوله‌ای شناختی است در حالی

یکی از شاخص‌های بهداشت روانی میزان رضایت از زندگی است. مراد از رضایت زندگی، نگرش فرد، ارزیابی عمومی نسبت به کلیت زندگی خود و یا برخی از جنبه‌های زندگی، هم‌چون زندگی خانوادگی و تجربه آموزشی است (دینر^۱، سان^۲، لوکاس^۳ و اسمیت^۴، ۱۹۹۹).

* دکترای جامعه‌شناسی، استادیار دانشگاه امام حسین (ع)، اصفهان، کیلومتر ۵ جاده شیراز، مجتمع دانشگاهی حضرت امیرالمؤمنین (ع)، گروه علوم انسانی.

E-mail: mazaki42@yahoo.com

یافته‌های پژوهش در زمینه تجارب زندگی، جهت‌گیری کنترل درونی یا بیرونی و رضایت تحصیلی در میان نوجوانان نشان می‌دهد که متغیرهای جمعیتی مانند پایگاه اقتصادی-اجتماعی بر رضایت تحصیلی تأثیری ندارند. بررسی لاگین و هیوینر (۲۰۰۱) رضایت از زندگی را ارزیابی شناختی فرد از کیفیت زندگی خود دانسته، با توجه به کاستی‌های پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه رضایت از زندگی در میان نوجوانان به معرفی مقیاس مناسب نوجوانان و مؤلفه‌های آن پرداخت.

مقیاس‌های طراحی‌شده رضایت از زندگی کوشش در بررسی داورها و ارزشیابی‌های مثبت افراد داشته‌اند و مقیاس‌های مورد نظر، واکنشی نسبت به مفهومی نمودن احساس خوشبختی افراد می‌باشد. قضاوت‌ها و ارزشیابی‌های افراد می‌توانند مربوط به ابعاد گوناگون زندگی آنها باشد و در نهایت موجب تأثیرات مثبت در روابط آنها با سایر افراد و زمینه‌های فعالیت افراد در قلمروهای شغلی و آموزشی شود (کینگ^۱، لیوبومیرسکی^۲ و داینر^۳، ۲۰۰۳). میزان کم بهادادن به پدیده‌های مربوط به زندگی باعث تأثیرات منفی در روحیات افراد گردیده، موجب بروز مشکلاتی در بهداشت روانی و بدنی افراد می‌شوند (فریش^{۱۱}، ۲۰۰۰).

مقیاس‌های چندی در زمینه رضایت از زندگی کودکان و نوجوانان وجود دارد که می‌توان به ساخت و طراحی سه مقیاس اشاره کرد:

الف) مقیاس رضایت از زندگی دانش‌آموزان^{۱۳} (SLSS): شامل هفت گویه می‌باشد و برای گروه سنی ۱۸-۸ سال کاربرد دارد (هیوینر، ۱۹۹۴).

ب) مقیاس کوتاه چندگانه رضایت از زندگی دانش‌آموزان^{۱۴} (BMSLSS): مقیاس یادشده دارای پنج ماده بوده، به ارزیابی افراد در پنج زمینه خانوادگی، دوستان، تجربه آموزشی، خود و محیط زندگی و قضاوت افراد در پنج زمینه مورد نظر می‌پردازد (هیوینر، سولدو^{۱۴} و والویس^{۱۵}، ۲۰۰۳).

که احساس منفی و مثبت مقوله‌ای احساسی و عاطفی به‌شمار می‌روند (داینر، ۱۹۸۴؛ ادمونز^۱ و داینر، ۱۹۸۵، به‌نقل از گرینسپون^۲ و ساکلوفسکی^۳، ۱۹۹۸). احساس خرسندی و رضایت از جنبه‌های زندگی، از مؤلفه‌های نگرش مثبت افراد نسبت به جهانی است که در آن زندگی می‌کنند. رضایت از زندگی با ارزش‌ها ارتباط نزدیک اما پیچیده‌ای دارد و معیارهایی که افراد بر پایه آن درک ذهنی خود را از خوشبختی ارزیابی می‌کنند، متفاوت است.

تجربه شادکامی و رضایت از زندگی هدف برتر زندگی به‌شمار می‌رود و احساس غم و ناخرسندی اغلب مانعی در راه انجام وظایف فرد شمرده می‌شوند (آناس^۴، ۱۹۹۳، به‌نقل از لاگین^۵ و هیوینر^۶، ۲۰۰۱). رضایت از زندگی بازتاب توازن میان آرزوهای شخص و وضعیت فعلی او می‌باشد. به بیان دیگر هرچه شکاف میان سطح آرزوهای فرد و وضعیت عینی وی بیشتر گردد، رضایتمندی او کاهش می‌یابد (اینگهارت، ۱۳۳۳).

پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه رضایت از زندگی در بین نوجوانان نشان داده است که رضایتمندی و تلقی مثبت از زندگی در گروه سنی نوجوانان یا دانش‌آموزان کاملاً متفاوت از بزرگسالان است و پژوهش در این زمینه نیازمند لحاظ نمودن مؤلفه‌های ویژه آنان است. رضایتمندی نوجوانان و جوانان از زندگی زمینه‌ساز گسترش دامنه رضایت آنان به حوزه‌های گوناگون اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی است. افزایش تنش‌ها و مشکلات رفتاری، ناامیدی، اضطراب، افسردگی از جمله آثار منفی نارضایتی از زندگی است که پیامدهایی هم‌چون کاهش روحیه مشارکت‌جویی اجتماعی، تعاون و اعتماد اجتماعی خواهد داشت.

در زمینه رضایت از زندگی کامرون^۷ (۲۰۰۱) اعتبار سازه‌ای و عاملی رضایت از زندگی را در یک مقطع زمانی ارزیابی نموده و دریافت که رضایت از زندگی متأثر از رضایت از کار، رضایت از اوقات فراغت و نیز سلامتی است. رضایت از زندگی توسط معیارهایی بیشتر ذهنی اندازه‌گیری می‌شود. در پژوهش اکتشافی لاکلند^۸ (۲۰۰۱) رضایت از زندگی در میان دانشجویان ملیت‌های مختلف، عواملی هم‌چون تعداد دوستان، رضایت مالی، احساس تبعیض و اطلاعات دریافت‌شده اولیه (پیش از ورود به محل اقامت) از عواملی هستند که بر رضایت از زندگی دانشجویان تأثیر دارند.

1- Edmons	2- Greenspoon
3- Saklofske	4- Annas
5- Laughlin	6- Huebner
7- Cameron	8- Lackland
9- King	10- Lyubomirsky
11- Frisch	
12- Students' Life Satisfaction Sale	
13- Brief Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale	
14- Suldo	15- Valois

پاره‌مقیاس‌های خود، مدرسه، دوستان، خانواده و محیط زندگی به ترتیب دارای هفت، هشت، نه، هفت و نه ماده شش‌گزینه‌ای هستند. هیونیر (۱۹۹۸) پایایی ابزار پژوهش را به روش آلفای کرونباخ ($n=450$) /۸۹ گزارش نمود. پایایی ابزار به روش بازآزمایی دو و چهار هفته با دامنه ۰/۷۰ - ۰/۹۰ گزارش شده است. روایی آن در پژوهش‌های مورد نظر رابطه معنی‌داری با شاخص خود گزارشی احساس خوشبختی^۴ ($r=0/54$) و مقیاس مطلوبیت اجتماعی^۵ ($r=0/45$) داشته، ولی رابطه معنی‌داری با متغیرهای جمعیتی هم‌چون جنس، سن و غیره نداشته است (هیونیر، ۱۹۹۴؛ هیونیر و همکاران، ۱۹۹۸؛ هیونیر، ۲۰۰۱).

تحلیل داده‌های گردآوری شده، به کمک روش‌های آماری توصیفی آزمون t ، ضریب همبستگی پیرسون، تحلیل واریانس (یک راهه) و تحلیل عاملی انجام شد.

یافته‌ها

یافته‌های پژوهش در زمینه گویه‌های مقیاس MSLSS نشان داد که ۱۵ گویه بالای میانگین پنج، ۱۷ گویه بالای میانگین چهار، هفت گویه دارای میانگین بین ۳-۴ می‌باشند و تنها گویه ۳۹ دارای میانگین ۲/۸ بوده است (جدول ۱). با توجه به پاره‌مقیاس‌های پنج‌گانه، یافته‌های پژوهش نشان دادند که میانگین و نمره رضایت از خانواده ۳۵/۷ (انحراف معیار ۵/۶۹) بوده، میانگین و نمره رضایت از دوستان ۴۲ (انحراف معیار ۷/۲۹) می‌باشد. رضایت از مدرسه دارای میانگین ۳۴/۲ (انحراف معیار ۸/۵) بوده، رضایت از محیط زندگی دارای میانگین ۳۴/۷ (انحراف معیار ۹/۰۲) و رضایت از خود دارای میانگین ۳۴/۶ (انحراف معیار ۵/۶۸) است. در مجموع کل مقیاس رضایت از زندگی دارای میانگین ۱۸۱/۳۹ (انحراف معیار ۲۴/۰۲۴) می‌باشد.

از سوی دیگر تفاوت معنی‌داری در زمینه پاره‌مقیاس‌های رضایت از خانواده، رضایت از دوستان، رضایت از خود، و هم‌چنین کل مقیاس میان آزمون‌های دختر و پسر دانش‌آموز دیده نشد، اما در زمینه پاره‌مقیاس‌های رضایت از مدرسه ($p < 0/001$) و رضایت از محل زندگی ($p < 0/01$)، تفاوت میان دختران و پسران معنی‌دار است. ($t=3/206$)

ج) مقیاس چندبعدی رضایت از زندگی دانش‌آموزان^۱ (MSLSS): این مقیاس دارای چهار ماده بوده، به ارزیابی افراد در پنج زمینه خانواده، دوستان، مدرسه، خود و محیط زندگی با هدف‌های زیر می‌پردازد (هیونیر، ۲۰۰۱؛ هیونیر، لاگلین، اش^۱ و گیلمن^۳، ۱۹۹۸):

۱- ارزیابی افراد در زمینه مدرسه، خانواده، دوستان؛
۲- شناسایی میزان کلی رضایت از زندگی با توجه به جمع نظریه‌های افراد در چندین زمینه.

این مقیاس را هیونیر (۱۹۹۴) در مقاله‌ای که برای ساخت و طراحی مقیاسی برای کودکان نوشته شده بود، ارایه نمود و در پژوهش دیگری یافته‌های مربوط به اعتباریابی آن به‌وسیله هیونیر، لاگلین، اش و گیلمن (۱۹۹۸) ارایه گردیده است.

هدف اصلی این پژوهش اعتباریابی مقیاس چندبعدی رضایت از زندگی دانش‌آموزان است. افزون بر آن به بررسی مقیاس یادشده در میان دانش‌آموزان دختر و پسر و هم‌چنین در سه گرایش تحصیلی (علوم تجربی، علوم انسانی و ریاضی فیزیک) و در نهایت بر اساس نواحی دوگانه آموزشی (سه و پنج) ساخته شده است.

روش

نمونه شامل ۲۰۰ دانش‌آموز (۱۰۰ دختر و ۱۰۰ پسر) مقطع متوسطه در سه رشته علوم تجربی، ریاضی فیزیک و علوم انسانی در دو ناحیه آموزش و پرورش (نواحی سه و پنج) شهر اصفهان بود. روش نمونه‌گیری خوشه‌ای - چندمرحله‌ای تصادفی بود. نخست از میان دانش‌آموزان پسر و دختر (هر کدام ۵۰٪) و هم‌چنین از سه گرایش تحصیلی علوم انسانی، علوم تجربی و ریاضی فیزیک (به‌صورت یکسان) انتخاب شدند. از میان نواحی پنجگانه آموزش و پرورش، دو ناحیه سه و پنج به تصادف انتخاب شدند. در مرحله سوم آزمودنی‌ها از میان دختران و پسران کلاس‌های پایه دوم متوسطه نواحی مورد نظر به تصادف انتخاب گردیدند.

مقیاس چندبعدی رضایت از زندگی دانش‌آموزان (MSLSS) در بررسی‌های هیونیر (۱۹۹۴) برای مقطع ابتدایی، هیونیر و همکاران (۱۹۹۸) برای مقطع راهنمایی و توسط پژوهشگران دیگر (گیلین، هیونیر و لاگلین، ۲۰۰۰) برای مقطع دبیرستان معتبر گزارش شده است. ابزار یادشده، میزان رضایت از زندگی دانش‌آموزان را در پنج زمینه خود، مدرسه، دوستان، خانواده و محیط زندگی، بررسی می‌کند و

1- Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale
2- Ash 3- Gilman
4- self-report well-being index
5- Social Desirability Scales

جدول ۱- شاخص‌های آمار توصیفی گروه‌های چهار مقیاس چندبعدی رضایت از زندگی

گروه	میانگین (انحراف معیار)	گروه	میانگین (انحراف معیار)
خانواده ۱	(۱/۱۵) ۵/۳۳	مدرسه ۵	(۱/۶۱) ۴/۲۴
خانواده ۲	(۰/۸۹) ۵/۵۵	مدرسه ۶	(۱/۵۰) ۴/۴۴
خانواده ۳	(۱/۰۱) ۵/۳۵	مدرسه ۷	(۱/۶۱) ۴/۳۶
خانواده ۴	(۱/۲۹) ۵/۱۳	مدرسه ۸	(۱/۶۳) ۴/۹۳
خانواده ۵	(۱/۳۱) ۵/۰۹	محیط ۱	(۱/۸۵) ۳/۵۴
خانواده ۶	(۱/۳۳) ۵/۰۹	محیط ۲	(۱/۹۵) ۴/۱۸
خانواده ۷	(۱/۴۵) ۴/۲۱	محیط ۳	(۱/۹۶) ۴/۰۱
دوستان ۱	(۱/۰۸) ۵/۲۰	محیط ۴	(۲/۰۲) ۳/۴۳
دوستان ۲	(۱/۴۱) ۵/۲۴	محیط ۵	(۱/۷۵) ۳/۵۱
دوستان ۳	(۱/۴۶) ۴/۲۹	محیط ۶	(۱/۲۹) ۵/۱۱
دوستان ۴	(۱/۴۰) ۴/۵۳	محیط ۷	(۱/۷۵) ۳/۸۷
دوستان ۵	(۱/۰۹) ۵/۰۱	محیط ۸	(۱/۷۴) ۲/۸۰
دوستان ۶	(۱/۵۵) ۴/۶۸	محیط ۹	(۲) ۴/۲۱
دوستان ۷	(۱/۹۲) ۳/۱۵	خود ۱	(۰/۹۲) ۵/۶۱
دوستان ۸	(۱/۲۱) ۵/۰۷	خود ۲	(۱/۰۸) ۵/۰۷
دوستان ۹	(۱/۵۵) ۴/۸۲	خود ۳	(۱/۶۲) ۴/۳۴
مدرسه ۱	(۱/۷۰) ۴/۳۱	خود ۴	(۱/۶۴) ۴/۸۱
مدرسه ۲	(۱/۲۷) ۵/۰۱	خود ۵	(۱/۲۹) ۴/۶۵
مدرسه ۳	(۱/۵۹) ۳/۱۸	خود ۶	(۱/۳۹) ۴/۷۴
مدرسه ۴	(۱/۷۶) ۴/۷۵	خود ۷	(۰/۹۹) ۵/۴۴

با توجه به نواحی آموزشی آزمودنی‌ها، داده‌ها گویای آن است که تفاوت معنی‌داری در زمینه پاره‌مقیاس‌های رضایت از مدرسه ($t=۳/۱۳۱, p<۰/۰۱$)، رضایت از محیط زندگی ($t=۲/۲۰۵, p<۰/۰۵$)، رضایت از خود ($t=۲/۰۵۲, p<۰/۰۵$) و هم‌چنین کل مقیاس MSLSS ($t=۲/۵۵, p<۰/۰۱$) در میان دانش‌آموزان ناحیه سه و پنج آموزش و پرورش وجود دارد؛ در حالی که تفاوت معنی‌داری در زمینه پاره‌مقیاس‌های رضایت از خانواده و دوستان میان دانش‌آموزان ناحیه‌های سه و پنج آموزشی دیده نشد.

شاخص‌های آماری مربوط به مؤلفه‌ها و کل مقیاس رضایت از زندگی به تفکیک گرایش‌های تحصیلی در جدول ۲ گزارش شده است. همان‌گونه که جدول یادشده نشان می‌دهد تفاوت معنی‌داری در رضایت از زندگی در ابعاد خانواده، مدرسه و محیط زندگی میان سه گرایش تحصیلی ریاضی فیزیک، علوم تجربی و علوم انسانی وجود ندارد، اما بین سه گرایش تحصیلی در زمینه پاره‌مقیاس‌های رضایت از دوستان و خود تفاوت معنی‌داری وجود دارد. در مجموع رضایت از زندگی میان سه گرایش تحصیلی دارای تفاوت معنی‌دار می‌باشد؛ به گونه‌ای که میزان رضایت از زندگی دانش‌آموزان با گرایش علوم تجربی بیشتر از دانش‌آموزان با گرایش ریاضی فیزیک بوده و رضایت از زندگی دانش‌آموزان با گرایش علوم انسانی، کمتر از دوگرایش دیگر می‌باشد (جدول ۲).

جدول ۲- نتایج آزمون F در خصوص کل مقیاس چندبعدی رضایت از زندگی دانش‌آموزان (MSLSS) و پاره‌مقیاس‌های آن با توجه به گرایش‌های تحصیلی

پاره‌مقیاس‌ها	ریاضی فیزیک میانگین (انحراف معیار)	علوم تجربی میانگین (انحراف معیار)	علوم انسانی میانگین (انحراف معیار)	آماره آزمون F	سطح معنی‌داری
رضایت از خانواده	(۵/۶) ۳۵/۸	(۵/۲۷) ۳۶/۸	(۵/۹۸) ۳۴/۶	۲/۴۶	N.S.
رضایت از دوستان	(۶/۳) ۴۳/۳	(۶/۱۵) ۴۳/۷	(۸/۳۲) ۳۹/۵	۷/۴۶	۰/۰۰۱
رضایت از مدرسه	(۹/۰) ۳۵/۷	(۷/۷۶) ۴۳/۹	(۸/۵۹) ۳۲/۵	۲/۶۳	N.S.
رضایت از محیط	(۸/۵) ۳۵/۱	(۸/۰۱) ۳۵/۹	(۱۰/۱۸) ۳۳/۳	۱/۴۳	N.S.
رضایت از خود	(۸/۲۱) ۳۵/۳	(۴/۶۴) ۳۶/۳	(۶/۳۸) ۳۲/۸	۷/۶۷	۰/۰۰۱
رضایت از زندگی	(۲۲/۴۳) ۱۸۵/۲	(۱۷/۳) ۱۸۷/۶	(۲۷/۹۲) ۱۷۲/۷	۸/۱۸	۰/۰۰۱

جدول ۳- ماتریس همبستگی میان کل مقیاس چندبعدی رضایت از زندگی دانش‌آموزان (MSLSS) و پاره‌مقیاس‌های مربوطه

رضایت از خانواده	رضایت از دوستان	رضایت از مدرسه	رضایت از محیط زندگی	رضایت از خود
۰/۱۹۸ p<۰/۰۱	۱			
۰/۱۵۵ p<۰/۰۵	۰/۲۳۴ p<۰/۰۰۱	۱		
۰/۳۶۶ p<۰/۰۰۱	۰/۳۵۴ p<۰/۰۰۱	۰/۲۳۷ p<۰/۰۰۱	۱	
۰/۳۸۱ p<۰/۰۰۱	۰/۴۰ p<۰/۰۰۱	۰/۴۰ p<۰/۰۰۱	۰/۳۱۲ p<۰/۰۰۱	۱
۰/۵۸ p<۰/۰۰۱	۰/۶۶ p<۰/۰۰۱	۰/۶۴ p<۰/۰۰۱	۰/۸۳ p<۰/۰۰۱	۰/۶۹ p<۰/۰۰۱
کل مقیاس MSLSS				

در زمینه بررسی رابطه معنی‌دار میان متغیرهای پژوهش ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که:

الف) رابطه معنی‌داری میان کل مقیاس چندبعدی رضایت از زندگی دانش‌آموزان و هریک از پاره‌مقیاس‌های پنج‌گانه (رضایت از خانواده، دوستان، مدرسه، محیط زندگی، خود) وجود دارد (جدول ۳). بیشترین میزان رابطه رضایت از زندگی مربوط به پاره‌مقیاس رضایت از محیط زندگی است (r=۰/۷۳) و رضایت از خود (r=۰/۶۹)، رضایت از دوستان (r=۰/۶۶)، رضایت از مدرسه (r=۰/۶۴) و رضایت از خانواده (r=۰/۵۸) دارای همبستگی پایین‌تری هستند.

ب) رابطه معنی‌داری میان هر یک از پاره‌مقیاس‌های پنج‌گانه با یکدیگر وجود دارد و بیشترین میزان رابطه میان رضایت از خود با رضایت از دوستان (r=۰/۴۰) و رضایت از خانواده (r=۰/۳۸) می‌باشد.

پایایی مقیاس MSLSS با توجه به آماره آلفای کرونباخ بر روی ۲۰۰ آزمودنی، ۰/۸۶ به دست آمد. آماره آلفای کرونباخ با حذف هر گویه نیز محاسبه شد. افزون بر آن ضرایب همبستگی هر کدام از گویه‌ها با کل مقیاس گزارش شده است. ۲۸ گویه ابزار دارای ضریب همبستگی بالای ۰/۳۰ با کل مقیاس می‌باشند (جدول ۴). آلفای کرونباخ مقیاس یادشده در میان دختران (n=۱۰۰) و در میان پسران (n=۱۰۰) ۰/۸۴ به دست آمد. هم چنین مقدار یادشده در میان دانش‌آموزان ناحیه سه (n=۱۰۰) و در دانش‌آموزان ناحیه پنج (n=۱۰۰) ۰/۸۲ بود. آماره مورد نظر در دانش‌آموزان با گرایش ریاضی فیزیک (n=۶۶) ۰/۸۵، دانش‌آموزان رشته علوم تجربی

بر مبنای تحلیل عاملی MSLSS (۰/۷۷۷=شاخص آماری KMO) و نیز شاخص آزمون کرویت (p<۰/۰۰۱) از نظر آماری معنی‌دار بود. از این رو تحلیل عاملی مطلوب است. برای انتخاب گویه‌ها از مرز ۰/۳۰ برای محاسبه بار عاملی بهره گرفته شده است (کلاین، ۱۳۸۰). آماره‌های اولیه برای تحلیل عاملی، مقدار ویژه و درصد واریانس هر یک از عوامل کاهش یافته محاسبه شده است (جدول ۴)؛ گفتمی است که گویه‌های ۳۹ و ۲۴ بار عاملی کمتر از ۰/۳۰ داشتند ولی چون پایایی ابزار با ۳۸ ماده ۰/۸۷ به دست آمد و با پایایی ابزار دارای ۴۰ ماده تفاوت فاحشی ندارد، از این رو پژوهش متکی بر مقیاس ۴۰ ماده‌ای اجرا و تحلیل شد.

در مرحله بعد، به تحلیل عامل پس از چرخش واریماکس اقدام گردید. یافته‌ها نشان دادند که چهل گویه مقیاس MSLSS را می‌توان به پنج عامل کاهش داد. عامل اول دارای مقدار ویژه ۴/۲۴۸ می‌باشد و ۱۰/۶۲٪ تغییرات گویه‌های مورد نظر را تبیین می‌نماید. عوامل دوم، سوم، چهارم، و پنجم هر کدام به ترتیب دربردارنده مقادیر ویژه ۳/۷۱، ۳/۶۸، ۳/۱۹ و ۲/۹۴ بوده، به ترتیب ۹/۲۹٪، ۹/۲۲٪، ۷/۹۹٪ و ۷/۳۶٪ تغییرات گویه‌های هر عامل را تبیین می‌کنند (جدول ۵). در زمینه هر یک از پاره‌مقیاس‌ها و گویه‌های مربوطه، داده‌ها گویای آن هستند که عامل اول رضایت از مدرسه، عامل دوم رضایت از

میزان ۰/۷۱۳ محاسبه شد و آزمون کرویت در سطح معنی‌دار (p<۰/۰۰۱) می‌باشد. مقدار ویژه عامل کاهش‌یافته ۲/۲۰۸ می‌باشد و عامل یادشده ۴۴/۱۶٪ تغییرات پنج پاره‌مقیاس رضایت از زندگی را تبیین می‌کند؛ هم‌چنین بارهای عاملی پنج پاره‌مقیاس رضایت از خود، رضایت از محیط زندگی، رضایت از دوستان، رضایت از خانواده و رضایت از مدرسه به‌ترتیب ۰/۷۵۶، ۰/۱۶۹۲، ۰/۱۶۶۸، ۰/۶۲۵ و ۰/۱۵۶۳ به‌دست آمد.

دوستان، عامل سوم رضایت از خانواده، عامل چهارم رضایت از خود و عامل پنجم رضایت از محیط زندگی می‌باشد. با توجه به مقایسه گویه‌های مورد نظر در زمینه هر یک از عوامل و پاره مقیاس‌ها، داده‌ها نشان می‌دهند که همه گویه‌های مورد نظر در عوامل کاهش‌یافته، جای گرفته‌اند و این یافته‌ها می‌توانند معرف روایی سازه ابزار پژوهش باشند. این بررسی نشان داد که پنج پاره‌مقیاس رضایت از زندگی را می‌توان به یک عامل کاهش داد. شاخص آماره KMO به

جدول ۴- شاخص‌های پایایی (آماره آلفای کرونباخ) مقیاس چندبعدی رضایت از زندگی دانش‌آموزان (MSLSS)

شاخص‌های پایایی مقیاس		گویه	شاخص‌های پایایی مقیاس		گویه
همبستگی باکل مقیاس	پایایی با حذف گویه		همبستگی باکل مقیاس	پایایی با حذف گویه	
۰/۴۶۴	۰/۸۵۷	مدرسه ۵	۰/۲۷۱	۰/۸۶۱	خانواده ۱
۰/۴۶۰	۰/۸۵۷	مدرسه ۶	۰/۱۷۳	۰/۸۶۲	خانواده ۲
۰/۴۰۸	۰/۸۵۸	مدرسه ۷	۰/۳۰۱	۰/۸۶۱	خانواده ۳
۰/۴۶۵	۰/۸۵۷	مدرسه ۸	۰/۱۹۲	۰/۸۶۲	خانواده ۴
۰/۴۴۳	۰/۸۵۷	محیط ۱	۰/۴۱۹	۰/۸۵۸	خانواده ۵
۰/۱۹۰	۰/۸۶۴	محیط ۲	۰/۴۳۳	۰/۸۵۸	خانواده ۶
۰/۴۳۵	۰/۸۵۷	محیط ۳	۰/۵۳۷	۰/۸۵۶	خانواده ۷
۰/۲۶۴	۰/۸۶۲	محیط ۴	۰/۳۸۸	۰/۸۵۹	دوستان ۱
۰/۲۶۹	۰/۸۶۱	محیط ۵	۰/۱۸۲	۰/۸۶۳	دوستان ۲
۰/۲۹۲	۰/۸۶۱	محیط ۶	۰/۴۶۵	۰/۸۵۷	دوستان ۳
۰/۴۵۶	۰/۸۵۷	محیط ۷	۰/۴۶۸	۰/۸۵۷	دوستان ۴
۰/۲۰۰	۰/۸۶۳	محیط ۸	۰/۵۴۸	۰/۸۵۷	دوستان ۵
۰/۴۴۹	۰/۸۵۷	محیط ۹	۰/۱۸۴	۰/۸۶۳	دوستان ۶
۰/۳۷۲	۰/۸۵۸	خود ۱	۰/۱۰۶	۰/۸۶۹	دوستان ۷
۰/۳۹۶	۰/۸۶۰	خود ۲	۰/۴۹۹	۰/۸۵۷	دوستان ۸
۰/۳۷۲	۰/۸۵۹	خود ۳	۰/۴۱۵	۰/۸۵۸	دوستان ۹
۰/۳۶۹	۰/۸۵۹	خود ۴	۰/۲۴۷	۰/۸۶۲	مدرسه ۱
۰/۵۴۷	۰/۸۵۹	خود ۵	۰/۴۴۸	۰/۸۵۸	مدرسه ۲
۰/۳۳۳	۰/۸۵۶	خود ۶	۰/۱۴۸	۰/۸۶۴	مدرسه ۳
۰/۳۱۸	۰/۸۶۰	خود ۷	۰/۳۳۹	۰/۸۶۰	مدرسه ۴

جدول ۵- نتایج نهایی تحلیل عاملی مقیاس چندبعدی رضایت از زندگی دانش‌آموزان پس از چرخش واریمکس

ماده (گروه) مقیاس	نمره تحلیل عاملی	ماده (گروه) مقیاس	نمره تحلیل عاملی
عامل اول		خانواده ۱	۰/۶۳۲
مدرسه ۷	۰/۷۵۹	خانواده ۴	۰/۶۲۸
مدرسه ۶	۰/۷۵۹	خانواده ۲	۰/۶۲۲
مدرسه ۵	۰/۷۵۱	خانواده ۶	۰/۶۱۳
مدرسه ۸	۰/۷۴۹	خانواده ۷	۰/۶۱۱
مدرسه ۴	۰/۷۴۶	محیط زندگی ۶	۰/۵۰۹
مدرسه ۲	۰/۵۵۶	خود ۲	۰/۳۷۶
مدرسه ۱	۰/۵۱۴	مقدار ویژه	۳/۶۸۸
محیط زندگی ۵	۰/۳۷۸	درصد واریانس تغییرات	۹/۲۲
مدرسه ۳	۰/۳۰۷	عامل چهارم	
مقدار ویژه	۴/۲۴۸	خود ۴	۰/۷۰۸
درصد واریانس تغییرات	۱۰/۶۲۱	خود ۳	۰/۶۷۸
عامل دوم		خود ۶	۰/۶۴۰
دوستان ۵	۰/۷۶۰	خود ۵	۰/۵۳۸
دوستان ۱	۰/۷۵۲	خود ۷	۰/۳۶۱
دوستان ۶	۰/۶۳۵	دوستان ۷	۰/۲۷۷
دوستان ۴	۰/۶۲۴	مقدار ویژه	۳/۱۹۷
دوستان ۸	۰/۶۱۱	درصد واریانس تغییرات	۷/۹۹۱
دوستان ۳	۰/۵۵۰	عامل پنجم	
دوستان ۹	۰/۴۵۸	محیط زندگی ۹	۰/۷۷۸
دوستان ۲	۰/۴۳۷	محیط زندگی ۴	۰/۸۳۴
خود ۱	۰/۳۶۳	محیط زندگی ۳	۰/۷۰۷
محیط زندگی ۸	۰/۲۷۶	محیط زندگی ۷	۰/۵۸۲
مقدار ویژه	۳/۷۱۶	محیط زندگی ۱	۰/۴۰۵
درصد واریانس تغییرات	۹/۲۹۱	محیط زندگی ۲	۰/۳۷۷
عامل سوم		مقدار ویژه	۲/۹۴۴
خانواده ۳	۰/۸۳۷	درصد واریانس تغییرات	۷/۳۶۱
خانواده ۵	۰/۶۳۴		

بحث

رضایت از زندگی، با یافته‌های پیشین هم‌سویی دارد. ضریب پایایی گزارش شده در بررسی‌های گریفین^۱ و هیونتر (۲۰۰۰) ۰/۷۵، گیلمن و هیونتر (۲۰۰۰) ۰/۹۱، گیلمن و همکاران (۲۰۰۵) ۰/۸۷ و ۰/۸۸، و هیونتر و همکاران (۱۹۹۸) ۰/۹۱ است که با یافته‌های بررسی حاضر بسیار نزدیک می‌باشد.

این بررسی نشان داد که مقیاس چندبعدی رضایت از زندگی (MSLSS) دارای پایایی ۰/۸۶۳ است که گویای معنی‌دار بودن پایایی ابزار می‌باشد. افزون بر آن ضرایب پایایی محاسبه شده به تفکیک جنس و سه گرایش تحصیلی ریاضی فیزیک، علوم تجربی و علوم انسانی، بازگوکننده پایایی آن می‌باشد. یافته‌های پژوهش در زمینه پایایی کل مقیاس

بررسی تأثیر عوامل اجتماعی- روانی در رضایت از زندگی و اعتباریابی مقیاس چندبعدی رضایت از زندگی در میان دانشجویان و گروه‌های شغلی مختلف پیشنهاد می‌شود. محدودیت مهم پژوهش حاضر، سنجیده‌نشدن روایی هم‌زمان ابزار به کار برده شده می‌باشد. پیشنهاد می‌شود در بررسی‌های آینده روایی هم‌زمان آن بررسی گردد. هم‌چنین پیشنهاد می‌شود که ابزار رضایت از زندگی بر حسب گروه‌های مختلف اجتماعی هم‌چون سن (نوجوانان، جوانان و بزرگسالان) و در مشاغل مختلف انجام شود.

دریافت مقاله: ۱۳۸۵/۴/۱۲؛ دریافت نسخه نهایی: ۱۳۸۵/۹/۲۷؛ پذیرش مقاله: ۱۳۸۵/۹/۲۹

منابع

- کلابین، پل (۱۳۸۰). *راهنمای آسان تحلیل عاملی*. ترجمه: سید جلال صدرالسادات و اصغر مینایی. تهران: انتشارات سمت.
- کیم، جان آن؛ مولر، چارلز (۱۳۷۸). *کاربرد تحلیل عاملی در پژوهش اجتماعی*. ترجمه: مسعود کوثری. تهران: انتشارات سلمان.
- ابنگه‌ارت، رونالد (۱۳۷۳). *تحول فرهنگی در جامعه پیشرفته صنعتی*. ترجمه: مریم وتر. تهران: انتشارات کویز.
- Cameron, M. (2001). Report on the construct validity of the Temporal Satisfaction With Life Scale. *Social Indicators Research, 54*, 37-56.
- Diener, E. E., Sun, M., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (1999). Subjective well being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin, 125*, 276-302.
- Frisch, M. B. (2000). Improving mental and physical health care through quality of life therapy and assessment, In E. D. Ieoner (Ed.). *Advances in quality of life theory and research* (pp. 207-241). Great Britain: Kluwer Academic Publication.
- Gilligan, T. D., & Huebner, E. S. (2002). Multidimensional life satisfaction reports of adolescents: A multitrait-multimethod study. *Personality and Individual Differences, 32*, 1149-1155.
- Gilman, R. E., & Huebner, S. (1997). Children's reports of their life satisfaction convergence across raters, time and

آزمون t تفاوت معنی‌داری در زمینه نمره رضایت از زندگی (کل مقیاس) میان آزمودنی‌های دختر و پسر نشان‌نداد در حالی که در پاره‌مقیاس‌های رضایت از مدرسه و رضایت از محل زندگی و میان دختران و پسران تفاوت معنی‌دار به‌دست آمد. در زمینه پاره‌مقیاس‌های رضایت از خانواده، رضایت از دوستان و رضایت از خود میان آزمودنی‌های دختر و پسر تفاوت معنی‌دار نبود.

همان‌گونه که بیان شد هدف اصلی پژوهش حاضر، آزمون و اعتباریابی مقیاس چندبعدی رضایت از زندگی در میان دانش‌آموزان دختر و پسر نواحی سه و پنج دبیرستان‌های شهر اصفهان بوده است. در این راستا بررسی پارک^۱ (۲۰۰۴) نشان داد که مؤلفه رضایت از دوستان و خانواده در مراتب اول و دوم قرار دارند. مراتب اهمیت اول تا سوم در پژوهش‌های گیلمن، اشبی^۲، سورکو^۳، فلورل^۴ و وارچاس^۵ (۲۰۰۵)، هیونیر و همکاران (۱۹۹۸) و گیلمن و همکاران (۲۰۰۰) اختصاص به سه مؤلفه رضایت از دوستان، خود و خانواده داشته است. این بررسی نشان داد که رضایت از خانواده، خود و دوستان در رتبه اول تا سوم قرار گرفته‌اند و این یافته گویای اهمیت نقش رضایت‌بخش خانواده از سوی آزمودنی‌ها می‌باشد، که با یافته‌های پیشین هم‌سو می‌نماید. از سوی دیگر رضایت از خود در بررسی حاضر هم‌چون بررسی‌های پیشین در مرتبه دوم قرار داشته که با پژوهش‌های انجام شده در این زمینه هم‌خوانی دارد. گروه دوستان نقش مؤثری در شکل‌گیری شخصیت افراد در سنین نوجوانی و جوانی دارند. از آن‌جا که رضایت از دوستان در بررسی حاضر دارای رتبه سوم از نظر اهمیت است، بررسی روش‌های افزایش و تقویت رضایت از دوستان در ایران می‌تواند سودمند باشد.

تحلیل عاملی نشان داد که گویه‌های MSLSS را می‌توان به پنج عامل کاهش داد و ماده‌های گنجانیده‌شده در هر یک از پاره‌مقیاس‌ها با تقسیم‌بندی در مرحله ساخت ابزار هم‌خوانی دارند. طراحان این مقیاس گویه‌ها را به گونه‌ای تدوین نموده‌اند که هرچند مورد از گویه‌های آن، دربرگیرنده‌ی بعد مشخصی از رضایت زندگی باشد. یافته‌های نهایی تحلیل عاملی گویای آن است که پنج پاره‌مقیاس رضایت از زندگی را می‌توان در یک عامل گنجانید و آن را رضایت از زندگی نامید که در راستای مبانی نظری ساخت و طراحی مقیاس است.

1- Park
3- Sverko
5- Varjas

2- Ashby
4- Florell

- response formats. *School Psychology International*, 18, 229-243.
- Gilman, R., & Ashby, J. S. (2003). A first study of perfectionism and multidimensional life satisfaction among adolescents. *Journal of Early Adolescence*, 23, 218-235.
- Gilman, R., Ashby, J. S., Sverko, D., Florell, D., & Varjas, K. (2005). The relationship between perfectionism and multidimensional life satisfaction among Croatian and American youth. *Personality and Individual Differences*, 39, 155-166.
- Gilman, R., Huebner, E. S., & Laughlin, J. E. (2000). A first study of the Multidimensional Students' Life Scale with Adolescents. *Social Indicators Research*, 52, 135-160.
- Greenspoon, P. J., & Saklofske, D. H. (1997). Validity and reliability of the Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale. *Journal of Psycho-educational Assessment*, 15, 138-155.
- Greenspoon, P. J., & Saklofske, D. H. (1998). Confirmatory factor analysis of the of the Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale. *Personality and Individual Differences*, 25, 965-971.
- Griffin, M. D., & Heubner, E. S. (2000). Multidimensional life satisfaction report of middle school students with serious emotional disturbance. *Journal of Psycho-educational Assessment*, 18, 111-124.
- Huebner, E. S. (1994). Preliminary development and validation of a Multidimensional life Satisfaction Scale for Children. *Psychological Assessment*, 6, 149-158.
- Huebner, E. S. (2001). *Manual for the Multidimensional students' Life Satisfaction Scale*. South Carolina: University of South Carolina.
- Huebner, E. S., Laughlin, J. E., Ash, C., & Gilman, R. (1998). Further validation of the Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale. *Journal of Psychological Assessment*, 16, 118-134.
- Huebner, E. S., Suldo, S. M., & Valois, R. F. (2003). *Psychometric properties of two brief measures of children's life satisfaction: The Students' Life Satisfaction Scale (SLSS) and the Brief Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale (BMSLSS)*. Paper Prepared for the Indicators of Positive Development Conference, March 12-13.
- Lackland, S. (2001). Satisfaction with life among international students: An exploratory study. *Social Indicators Research*, 53, 315-337.
- Laughlin, J. E., & Huebner, E. S. (2001). Life experience, locus of control and school satisfaction in adolescence. *Social Indicators Research*, 55, 156-183.
- Lyubomirsky, S., King, L., & Diener, E. (2005). The benefits of frequent positive affect: Dose happiness lead to success? *Psychological Bulletin*, 131, 803-855.
- Park, N. (2004). Life satisfaction among Korean children and youth: A development perspective. *School Psychology International*, 25, 1-15.